

Eqqissimatitsinissap allaaserineranut nalilersuinermit immersugassaq

Ulloq misissomeqarfia 23. oktober 2012	Misissuisoq Inge Bisgaard	Allagaateqarfimmi normua 54.03
---	------------------------------	-----------------------------------

Eqqissimatitsinissamut suliaq

Sumiiffik Ilimanaq, Ilulissat	Kommune Qaasuitsup Kommunia
Taaguutaa Pisinarfitoqaq B-803	

Eqqissimatitsinissap allaaserinera

<p>Illuuttip allaaserinera</p> <p>Pisinarfitoqaq niuertussallu illutoqaa B 807, nunaqarfimmi qitiullutik inissimapput, ataatsimoorlutillu nunaqarfimmi qisummik illuliaasunik siullerpaasunik takutitsisuullutik. Pisinarfitoqaq niuertussap illutoqaata tunuani qanittunnguami inissimavoq, angallammillu nunaqarfimmut tikikkiartuliinnarluni illutoqaq kusanaqisoq oqaluttuarisaanermut attuumassuteqartoq nunami qatsialaartumi inissimasoq takuneqarsinnaalereertarpoq, illup isui aappalaartumik ilisarnaqisumik qalipataasut, aamma igalasseriifii erfalasulerfillu qaartumik qalipataasut takuneqarsinnaallutik.</p> <p>Ilimanami sanaartukkat pisoqaanersaannik, illunik silissutsiminnit takinerullutik sanaajusunik pukkitsunillu saqqalinnik malunnarluartunillu qisuaqqanik qallersugaasunik issiaataasatut ilusilinnik qalialinnik kusanaqisunik avatangiiseqarluni illu inissimavoq, illup takinersai kangimut-kimmum sammisuullutik illulu avannamit anoraanit nillersinnaaqisumit oqqisimalluni.</p> <p>Illup silataa:</p> <p>Pisinarfitoqaq nunaqarfimmi 1751-imi napparneqarpoq. Illu silissutsiminnit takinerusutut sanaajuvoq, takinersai kangimut-kimmum sammillutik. Illu pukkitsumik saqqaqarpoq, illulu isui pingasunik teqeqqullit angisuujullutik. Illup silataata qisuttai niuertussap illuata pisoqaanersaa assigalugu pommersk fyrimik quassuttunik suikkaasunik sanaajupput, teqeqqi imminnut tukimut ikkussugaallutik. Quassuttut peqqissaartumik imminnut tulluarsagaapput, sanimullu makittarissisillugit qaleriiaarlugit suliarisaallutik, issuatsiaamillu anorimut ussissagaallutik. Illup isui pingasunik teqeqqullit sallilikkanik qalligaapput. Illup qaliata qalliutaa 1880 tikillugu sallilikkanik imminnut iperittarlugit katitigaasunik sanaajugaluarpoq, tamatumali kingorna allangortiterneqarpoq, qisuaqqanik sallilikkanik pappialarsuarnillu usserusikkanik allequtsikkanik qalliganngorlugu. Illup qaliata sananeqarnerani quassuttut ikaarusersugaapput.</p> <p>Illup iigaani kangimut sammisumi anillangalluni qalialaraliamasami qisuaqqanik qalialikkami nunaqarfiup siarnga nivingavoq. Illup iigaa kimmum sammisoq iikkap qummut isuanut atasumik erfalasulerfimmik pinnersaateqarpoq, aammalu illup qaliani inimut eqqussuiffimmik marloqiusamik matulimmik qorsummik qalipataasumik ammartartoqarluni. Igalaat qanattalerlugit marloqiusatut sanaajupput. Illup tunngavia ujaqqanit sanaajuvoq, ullumikkullu ilaatigut beton atorlugu qajannaallisagaalluni.</p> <p>Igalaat, qaliata sinai qaliatalu qaarpiaa qaartumik qalipataapput, matu pingaarneq illulu isuani matu marloqiusaq qalianut eqqussuiffik qorsummik qalipataallutik. Silataata aallaqqaammum qalipaataa tamarmisoq qangatoortumik qalipaammik orsumik akusamik qalipanneqarsimagunarpoq.</p> <p>Illu juli 1956-imi M. Aa. Sørensenimit aamma K. Rønnowimit uuttortarneqarpoq.</p> <p>Illup ilua:</p> <p>Illup ininut agguataarnera akunnaatsuvoq. Quleriinni allerni torsuusaqarpoq, tassannga peqqumaasivimmum saamiup-tungaaniittumut i kiisalu pisinarfimmum iserfissaqarluni. Pisinarfiup pequtatoqaanit taamaallaat pisinarfiup assiaqutaasatut nerrivia kiserngorussimavoq. Inimit sanilerisaanit peqqumaasiviumit annerusumit qalianut majuartarfeqarpoq, qalianilu ini anginerusoq peqqumaasiviusoq atasiikullaannaavoq.</p> <p>Illup ilua takuinnarlugu aallaqqaammum isikkuminit allangortitaasimangitsutut isikkoqarpoq, sumilu tamani</p>
--

sananeqaqqaarnermisut allanngortitaanngitsumik isikkoqarluni, silammut iigai iluatigut qalligaanatik, sumili tamani ukiorpassuarni aserfallatsaaligaasimannginnera malunnaataavoq. Ullumikkut illu nioqqutissanik uninngatitsivittut killilimmik atorneqarpoq.

Illup oqaluttuassartaa

Illu, *pisiniarfitoqaaq* ilimanarpoq 1777-imi Københavni sanasut naalagaannit J.C. Suhrimit titartagaasimassasoq, katiteriaannanngorlugulu sanaajusimassalluni, tamatumalu kingorna umiarsuakkut ilimanamut assartorneqarsimassalluni, ilimanamilu maanna inissisimaffigisamini naalagarsuarnit Den Kongelige Grønlandske Handelimit 1778-imi nappaqqinneqarsimalluni. Piffissap ingerlanerani illu orsivittut, nerisassaarniarfittut, najugaqarfittut kiisalu pisiniarfittut atorneqartarsimavoq.

Pisiniarfitoqaaq niuertullu illutoqaa piffissamik ilimanap tunngavilerneqarnerata nalaaneersumik takutitsisuupput, nunaqarfimmilu inuunermut atatillugu nunatsinni piniamerup niuernerullu ineriartorneranik oqaluttuarisaanermik kulturikkullu oqaluttuarisaanermik pitsaalluinnartumik takutitsisuullutik. Peqatigisaanillu nunatsinni qisuit atorlugit illulioriaatsip atorneqaleqqaarneranit ileqqutoqqat illup allanngujaatsuutinneqarneratigut takussutissaqartinneqarput.

Paasisutissanik pissarsiffiit

H. Ostermann: Norgemiut Kalaallit Nunaanni 1721-1814, Oslo 1940 – qupperneq 51 ilimanaq pillugu suleqatigiit ataanni.

H. Ostermann: Niuertoqarfiup Ilulissat ukiuni 200-ni oqaluttuarisaaneranit tigulaakkat - 1741-1941.
Helge Schultz-Lorentzenip aamma Søren Vadstrupip atuagassiami Grønlandimi Kalaallit Nunaanni sanaartornermi ileqqut pillugit 1994-imi allaaserisaat

Eqqissisimatitsinermut naleqartitat nalilersornerat

Avatangiisinut atatillugut naleqartitat

Pisiniarfitoqqamut avatangiisinut tunngatillugu naleqartitat nunaminertamut eqqaaniittumut attuumassuteqarput, niuertorutsillu illutoqaanut nunaminertamilu pineqartumi illunut allanut tulluarluinnarlutik. Nunaminertap pineqartup malunnaateqarneranut illu annertuumik sunniuteqaqataavoq, piffimmilu illut oqaluttuarisaanernut atasumik kulturikkut kingornussanut tapertaalluinnarlunit.

Ilimanaq Qeqertarsuup Tunuata kangisinnerusortaanii, Ilulissat eqqaani Kangiata anillagiaata kujataa-tungaani inissisimavoq. Kangiani pinngortitamut alutornarlunartuusumut ilimanaq salluilluni isikkiveqarpoq. Nunap immikkoortua tamanna silarsuarmi kingornussat pillugit UNESCO-p allattorsimaffianut ilaatitaavoq.

Pisiniarfitoqaaq niuertussuap illutoqaata napparneqarnerata kinguninnga sananeqarpoq, taassumangalu miiterialunnguannarnik tiffasinnerusumiilluni. Sanaartukkakkut illut eqqaminiittut oqaluttuarisaanermut attuumassuteqartut peqatigalugit, nunaqarfimmi qangaanit sanaartoriaaseq allanngortinneqanngitsoq takutinneqarpoq attatiinnarneqarlunilu, sanaartoriaaseq nunap pissusianut, tassalu nunaqarfiup kuaanut, tatsimut qaffasinnerusumiittumut kiisalu iluliansuit amerlaqisut Kangianit Qeqertarsuup Tunuanut tissukarusaartut takusinnaallugit isikkivimmut kusanarlunartuusumut tulluarsagaalluni.

Avatangiisinut atatillugu pitsaassutsit illup nunaqarfimmi avatangiisaanut nunallu avatangiisigisap sinerissamut qanittup ilisarnaataanut kulturikkullu killiffittut takutiitaannut attuumassuteqarputtaaq.

Kulturikkut oqaluttuarisaanermut naleqartitat

Illumut quleriinnik initalimmut 19x14 alenitut angissuseqartumut aallaqqaammut titartakkat pigineqarput, illu taanna ikinnerpaamik 12-unngorlugu "Arfanniat illuisut" sananeqarpoq, arfanniallu illuinit taakkunannga maanna taamaallaat pingasut suli piupput, pisiniarfitoqarluni pingasut taakku ilagaat. Sanasut naalagaannit Københavniuumisut J. C. Suhrimit illut titartarneqarlutillu sananeqarput.

1847-p kingorna illunik quleriinnik sanaartorneq unitsinneqarpoq.

Piffissami 1776-1781-imi Den Kongelige Grønlandske Handel Aalisarnermullu oqartussat Qeqertarsuup Tunuani arfanniarnermik annertuumik ingerlatsippot, ukiunilu tulluuttuni nunap immikkoortuani arfanniat illui tallimat napparneqarput. 1784-ip kingorna arfanniarneq allanngorpoq, Davis Strædemi sikut akornini aalisartoqalerluni, niuertoqarfinniillu umianik suluppinillu arfanniartoqartarluni.

Kulturikkut oqaluttuarisaanermut atatillugu naleqartitat illup napparneqarsimaneranut attuumassuteqarput, peqatigisaanillu nunaqarfiup tunngaviligaaneranut kiisalu illup ukiut 200 sinnerlugit qanoq pisoqarfiusarmaneranut qanorlu atorneqartarsimaneranut attuumassuteqarlutik. Illu nunaqarfimmi qisummit illuliat siullersaata Niuertoqarfiup illutoqaata tulleraa, illullu taakku tunngavittut aallaavigalugit nunaqarfik sanaartorfigineqalerpoq, inuiaqatigiit piniartoqarfimmiut, kinguaariaani namminneq piginnaasatik atorlugit najukkaminni pinngortitap pisuussutaanik ileqqutoqqat atorlugit atorluanaanermikkut imminnut napatissimasut, illulioriaatsimik inuunerminni ulluinnarni suliassaminnut tulluusaanerisigut ineriartortitsinerisigullu.

Kulturikkut oqaluttuassartaanut atatillugu naleqartitat illup nunaqarfimmi piniarnermut niuernerimullu sivisuumik qitiusumaneranut nunaqarfimmiillu inooqatitut inuussutissarsionnikkullu inuunerannut tunngaviusumaneranut attuumassuteqarput, soorlu aamma piffissami pineqartumi sanaartukkanik ilusileeriaatsimik ileqquusunillu illu takutitsisuusooq, taamaasillunilu Kalaallit Nunaata naalagaaffittut kulturikkut kingornusaanut pingaaruteqartumik ilaalluni.

Illussanik titartaariaatsikkut naleqartitat

Pisiniarfitoqaaq atsikkutigiissaarluagaavoq, 1700-kkullu naalarnerni "Arfanniat illuinut" assersuutitut takussutissaqqissuulluni. Illup qalia quassuttuunik ikaaruteqarpoq, sanaartoriaatsikkut erseqqissunik tunngaveqartunik, tamatumani saniatigut illup kangimut isumani sianinnguaq illulioriaaseq eqqarsaatigalugu annertuumik naleqarpoq, assigiinngitsunummi atorneqartarsimagami, naalagiarnernut sulinerimullu attuumassuteqartunut atorneqartarluni.

Illup iluani init ilusilersugaanerit sumullu atorneqartarsimanerat imminnut tulluaqatigiilluarput. Illup qeqqani takineranut sammisoq akimorlugu iigaq napititseqataasoq qarmasissianik maskinamik manissakkanik qarmaanneqarsimavoq, ilimanarpoq qaliamut qalialu quassuttuunut ikaarutaasunut ersiinnartunut ikorfartuisuutinniarlugu. Inimi pisiniarfiusumasumi piffissaq pisiniartitsisarnermik suliaqarfiusooq takutinneqartutullusooq ippoq, pisiniarfimmi pisattani nungullaassimasuni inip aallaqqaammut isikkua attanneqartutullusooq illuni.

Pisiniarfitoqaaq illumikkut illunik titartaariaaseq eqqarsaatigalugu silatimigut aserfallatsaaliugaalluurtutut allanngortinneqarsimangitsutullu isikkoqarpoq, illup iigaani qalialu sananeqaatit aserfallatsaalikannigaallutik, illulli ilua piffissap ingerlanerani illup assigiinngiartunut atorneqartarsimaneq ilutigalugu allanngortinneqartarsimavoq.

Illussanik titartaariaatsimut atatillugu pitsaassutsit illup silatimigut titartagaaneranut allanngortitaanngitsumut attuumassuteqarput, atorussusanik atuineq qalipaatinillu atueriaaseq immikkut ilisarnaatilik kiisalu mikisualuit soorlu igalaat, illup qaliaasai, qaliata aniinganertai illullu qaliaata qummut isui, illup isuani eqqussuivik siarngullu nivingaffia kiisalu matut ilanngullugit.

Illussanik titaartaariaatsimut atatillugu naleqartitat illup silataanut titartaariaatsimi mikisualuttarimmut, sanaartoriaasitalimmullu kiisalu qalipaasersuinerimut attuumassuteqarput, illup iluani naleqartitat init agguataarneqarnerannut aammalu aallaqqaammulli atorlutunik atueriaatsimut atorullu ilusilersugaanerannut attuumassuteqarput.

Eqqissimatitsinerimut naleqartitat pingaarnerit

Illu nunatsinni pisoqaanersat ilagivaat, tamaannermigullu piujuartinneqarnissamut annertuumik naleqarluni. Eqqissimatitsinerimut naleqartitat pingaarnerit illup nunaqarfiup oqaluttuarisaanikkut kulturikkullu oqaluttuarisaanikkut kinaassusianut, taamaasillunilu nunaqarfiup tunngaviligaaneranut aqutsinikkut niuernikkullu ingerlatsiffiusumut pingaaruteqartumik attuumassuteqarput.

Illussanik titaartaariaatsimut atatillugu naleqartitat silatimigut isikkuanut, aallaqqaammut qaliata katiffiagut teqeqquligaasumut, aamma illussanik titartaariaatsimi mikisualuttaanut kiisalu qalipaatinik atueriaatsimut immikkut ilisarnaatilimmuut attuumassuteqarput, illup iluani eqqissimatitsinermut naleqartitat init ilusilersugaanerannut quleriillu qanoq aqqitaanerannut attuumassuteqartut.

Kaammattuutit

Illup sanaartornerani tunngavigineqartut attatiinnarnissaat kaammattuutigineqarpoq, illullu ininut agguataarsimanerata sapinngisamik attatiinnarnissaat kaammattuutigineqarluni. Illup siunissamut qulakkeerneqarnissaat atoqqilernissaalu siunertaralugit iluarsaassinissaq pisariaqarpoq, illumi atortunik qangatoortumik atueriaaseq, periutsit qalipaatinillu atueriaaseq tunngavigalugit, taamaasiornikkut illup oqaluttuarisaanerannut attuumassuteqartumik sanaartugaanera illussanillu titartaariaatsikkut silatimigut isikkua malinneqassammata. Aammattaaq illup toqqaviata sanaartornerata illullu qisuttaasa allii isugutammit sunnemeqartuarnernannut illersorneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat kaammattuutigineqarpoq, soorlu aamma qaliata qalligaanera aallaqqaammut ilusiligaanerannut utertinneqartariaqartoq, sallilikkat imminnut iperitittarlugit katitigaasunut atorneqartunngorlugit.

Illup iluaniittut tamarmik nungullavissimapput ullutsinnullu naleqqukkunnaarsimallutik, illullu sanaartornerannut titartagaanerattigullu eqqissimatitsinissamut naleqartitat eqqarsaatigalugit pilersinneqaaqqittariaqarput nutarterneqartariaqarlutilluunniit.